

Безумовно, ці особливості слід урахувати під час розгляду питання з приводу побудови системи протидії тіньовій економіці.

Зазначене обґрунтовує соціальну необхідність невідкладного розроблення загальної програми щодо вжиття адекватних заходів для налагодження дієвого державного механізму протидії тіньовій економіці. Така програма повинна мати комплексний характер, оскільки її головним завданням має бути побудова антисистеми, здатної протистояти вдало сконструйованій і налагодженій системі тіньової економіки. Рух у цьому напрямку слід розпочати з права, оскільки воно є формальним регулятором суспільних відносин і проголошує норми поведінки, зокрема й у сфері економіки.

Перспективність подальших наукових досліджень убачаємо у вирішенні питання щодо розроблення нормативно-правового поняття тіньової економіки, визначення її ознак, розроблення пропозицій із приводу встановлення юридичної відповідальності за діяння, що сприятимуть існуванню стійких показників тіньової економіки або їх зростанню, а також розроблення механізму відшкодування шкоди, завданої економіці шляхом її тінізації у зв'язку з прийняттям/неприйняттям законотворчих або інших управлінських рішень.

Северук В. Г. – кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, СФОРМОВАНИМИ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

Сучасна Україна долає шлях значних перетворень: змінюється структура економічних відносин, формуються нові суб'єкти власності й політичної діяльності, трансформуються базові цінності, влаштування життя, змінюється устрій життя, традиції. Цей динамізм зумовлює загострення в інших сферах життя українського суспільства проблем зростання етнічної злочинності. Історія доводить, що етнічні відносини становлять

групу найскладніших проблем, які впливають на стан злочинності в країнах [1, с. 235] та на економічну ситуацію загалом. Тому організована етнічна злочинність — складне явище, чинник політичної та економічної нестабільності в суспільстві.

Здійснений Міністерством внутрішніх справ України аналіз криміногенної ситуації в державі свідчить про те, що етнічна злочинність є одним із дестабілізуючих чинників, що негативно позначається на криміногенній ситуації в державі, насамперед у великих містах та обласних центрах [2].

Така ситуація пов'язана з тим, що етнічна злочинність адаптується до трансформацій соціально-економічної структури суспільства і динамічно реагує на суспільний та правовий контроль з метою його уникнення.

Існують організовані злочинні групи, що поділяються за етнічними, культурними та історичними зв'язками. Деякі з них відомі за своїми національними назвами («в'єтнамське земляцтво», «китайська дружба», «африканська єдність» тощо). Злочинні групи можуть мати регіональний рівень, охоплювати більшість регіонів України, бути ширшими за межі національних кордонів і набувати транснаціонального характеру [3].

З поглибленням міждержавних економічних, соціальних, культурних зв'язків транснаціоналізація організованої злочинності набула лавиноподібного характеру. Нині організована етнічна злочинність за своїми масштабами і руйнівним впливом, власне, створює реальну загрозу безпеці всього людства.

На чолі етнічних організованих злочинних груп зазвичай лідери та їх найближче оточення однієї національності. Причому кримінальні інтереси таких формувань виявляються найчастіше в досить віддалених місцях від територій споконвічного проживання. Їхній спосіб життя і поведінка зберігають і мають відтінки етнічних правил і традицій [4]. Тому в сучасних умовах посилюються економічні та політичні протиріччя в багатьох регіонах, відбувається посилення етнічних діаспор, деякі з яких згодом практикують протиправну діяльність [5, с.136].

Особливістю української тіньової економіки є поширене використання фіктивних суб'єктів господарювання для оформлення безтоварних операцій або тих, що не відповідають

дійсності. Так, у процесі здійснення імпорتنих операцій з використанням реквізитів фіктивних підприємств занижується кількість і митна вартість товарів, які ввозяться, у результаті чого злочинці отримують надприбутки, які надалі відмиваються. Доказування такого відмивання потребує значних затрат часу і зусиль з боку правоохоронних органів. У зовнішньоекономічній діяльності існує зворотній крок, коли в перебігу експорту товарів у господарчий ланцюжок включають кілька фіктивних структур, які нібито брали участь у закупівлі товарів та їх перевезенні. Пізніше, під час виходу за кордон, цю продукцію чи товари оформлює вже легальний платник податків, і саме він подає до ДПС заявку на відшкодування нібито сплаченого податку на додану вартість. Таким чином утворюється одне з самих поширених джерел накопичення брудних грошей, коли на першому етапі за рахунок фіктивних структур відбувається несплата податку на додану вартість, а надалі легальний платник податків незаконно звертається за відшкодуванням з державного бюджету несплаченого ПДВ. У результаті вчиняється розкрадання бюджетних коштів, а офіційне отримання незаконного відшкодування грошей в органах ДПС фактично завершує процес легалізації таких доходів [6].

Отже, маємо відзначити, що окремі форми організованої злочинності незаслужено залишено поза увагою – ідеться про етнічні організовані угруповання, що незаконно функціонують у сфері економіки. Таке ставлення, на наш погляд, є невинуватим на тлі тривалої криміналізації економічних відносин. Вважаємо, що і теорія, і практика ОРД не повинні залишатися осторонь цих проблем, перекладаючи всю відповідальність на плечі кримінологів і фахівців інших галузей знань. Вважаємо, що визначених цілей можна досягти лише консолідовано [7, с. 51].

На цей час в Україні під підозрою в здійсненні відмивання грошей та відстеження фінансових потоків, що використовуються для фінансової підтримки тероризму, перебувають етнічні злочинні угруповання вихідців з Чечні та країн Близького Сходу. Вони отримують кошти від наркобізнесу, рекету своїх земляків і всі вони мають норми відрахування відсотків від злочинного доходу на потреби «джихаду». Також зафіксовано їх діяльність з розповсюдження

фальшивих доларів США, досить якісно вироблених на Близькому Сході.

Варто зауважити, що етнічна організована злочинність - це не просто професійна кримінальна діяльність, а кримінально-комерційна діяльність, що означає тісний зв'язок основних джерел, що утворюють фінансовий (економічний) базис етнічних організованих злочинних груп і співтовариств.

Зокрема, етнічну організовану злочинність у сфері економіки слід розуміти як сукупність злочинів економічної спрямованості, вчинюваних у складі організованих злочинних груп і злочинних організацій (співтовариств), утворених на етнічній основі (за національною ознакою) з метою отримання матеріальних вигод від організації кримінального бізнесу, а також злочинного доходу за рахунок виведення з-під офіційного правового, податкового та фінансового контролю частково або повністю об'єктів з виробництва й реалізації продукції високоприбуткових галузей економіки, що мають такі специфічні ознаки:

- наявність спільності мови, національних звичаїв і традицій, тісних контактів з діаспорою;

- прагнення до матеріальної вигоди за допомогою кримінальної спеціалізації (набуття вузькопрофесійних навичок і умінь у злочинному промислі);

- переважання (більше половини) в складі організованих злочинних формувань осіб некорінних національностей;

- налагодження корупційних зв'язків з представниками етнічних діаспор у складі органів влади і управління, в їх числі етнічної батьківщини [7, с. 54].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що для демократичного й економічного розвитку світового співтовариства на початку XXI ст. найбільшою небезпекою залишається значне збільшення рівня національної, транснаціональної та етнічної злочинності, що містить у собі традиційно кримінальні, економічні й терористичні та інші загрози. Окремо слід зауважити, що жодних напрацьованих відносно протидії етнічній організованій злочинності у сфері економіки в наукових працях донині практично не накопичено, хоча проблема, на наше переконання, є надзвичайно гострою і потребує негайного вирішення.

Список використаних джерел

1. Медведєв О. В. Етнічна злочинність в циганському середовищі / О. В. Медведєв // Право і суспільство. - 2014. - № 4. - С. 235-241.

2. Шнайдер А. Операція «Мігрант» в Черняхівському районі на Житомирщині / А. Шнайдер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dp.dmsu.gov.ua/component/content/article/358-ukrainska/novyny/u-rehionakh/dnipropetrovska-oblast1/2888-provedeno-seminar-naradu-z-kerivnykamy-terytorialnykh-pidrozdiliv-hudms-ukrainy-v-dnipropetrovskii-oblasti>. - Інформація з екрана.

3. Криміналістика / за ред. В. Ю. Шепітька. - 2-ге вид., переробл. і допов. – Київ : Ін Юре, 2004. - 728 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/31613/>

4. Геворгян Г. М. Криминологические проблемы борьбы с организованными этническими преступными формированиями в России : дис. ... канд.юрид.наук / Г. М. Геворгян. - М., 2000.

5. Севрук В. Г. Організовані групи та злочинні організації, що сформовані на етнічній основі: проблеми сьогодення / В. Г. Севрук // Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – С. 135-136.

6. Осика І. М. Огляд міжнародного науково-практичного семінару «Протидія економічній злочинності» [Електронний ресурс] / І. М. Осика. - Режим доступу: <http://www.shag.com.ua/osika-igor-mikolajovich-vikladach-kafedri-kriminalistiki-nacio.html.?page=2>. – Назва з екрана.

7. Иванов П. И. О понятии «этническая организованная преступность в сфере экономики» / П. И. Иванов // Оперативник (сьщик). - 2013. - № 2(35). - С. 48-56.